

СИСТЕМА МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Словська Ірина Євгенівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Національного університету водного господарства
і природокористування
м. Рівне, Україна*

Мамчур Катерина Вячеславівна

*студентка III курсу
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Зважаючи на сьогоднішні події, зокрема російсько-українську війну, що триває на території нашої держави, важливою є стратегія сталого розвитку України та її розбудова на підставі послідовного впровадження європейських стандартів життя. Саме тому актуальним є успішне функціонування економічно розвинених регіонів України.

Необхідною умовою ефективного регулювання та захисту суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією прав місцевого самоврядування, організацією та функціонуванням муніципальної влади є розробка науковцями і державними діячами теорії локальної демократії. Система муніципального права України, її поділ на відносно самостійні специфічні елементи, а також сумісність цих елементів завжди перебувають в центрі уваги національної правової системи.

Муніципальне право є комплексною галуззю публічного права, норми якої регулюють, насамперед, організацію та здійснення влади територіальними громадами та утворюваними ними органами в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Часто у науковій літературі можна зустріти термін «муніципалітети», в межах якого реалізується демократія, існує комунальна власність, місцеві бюджети та виборні органи. Тому деякі вчені, думку яких не підтримуємо, пропонують називати нову галузь комунальним правом, яке, по суті, є правом місцевого самоврядування [3, с. 40].

Законодавство України чітко декларує, що місцеве самоврядування як засада конституційного ладу – відносно самостійна форма публічної влади,

що характеризує право та здатність територіальних соціальних спільнот – територіальних громад – самостійно вирішувати питання місцевого значення (ст. 140 Конституції України; ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») [1; 2].

Процес формування галузі муніципального права України стикається з багатьма труднощами. І це зрозуміло, адже він тісно пов'язаний з кардинальною зміною поглядів щодо принципів організації влади на місцях, її взаємовідносин з населенням та центральною владою.

За своєю суттю муніципальне право є виразником волі та інтересів як людини і громадянина та територіальних громад, так і народу й держави, оскільки муніципальні норми встановлюють або санкціонують як суб'єкти місцевого самоврядування (територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування), так і народ та держава, приймаючи Конституцію й закони, якими визнається та гарантується місцеве самоврядування.

Водночас місцеве самоврядування і правовідносини є певним цілісним полем, що гарантує єдність публічних і приватних інтересів на правовому рівні. Для справжнього здійснення місцевого самоврядування однаково важливо реалізувати інтереси муніципальної влади як виду публічної, територіальної громади та забезпечити захист, автономію і недоторканність кожної людини –учасника локального народовладдя. Тим саме на цьому рівні якраз і отримують індивідуалізацію публічні за своєю природою відносини, що передбачає їх трансформацію у муніципально-правові, тоді як останні якраз і виступають своєрідним правовим інтегралом свободи особистості, прав людини, економічної та політичної влади населення.

Отже, під предметом муніципального права слід розуміти суспільні відносини, що виникають у процесі вирішення територіальними спільнотами, об'єднаннями та посадовими особами органів локальної влади важливих місцевих проблем, забезпечення прав і свобод людини на місцевому рівні та законних інтересів територіальних груп і соціальних груп [3, с. 20].

Муніципально-правові інститути – основний системний організаційний елемент українського муніципального права, сукупність функціонально та інституційно пов'язаних і взаємозалежних правових норм, іноді правових норм (матеріального і процесуального характеру) інших правових галузей, що мають єдиний предмет регулювання – однорідні групи суспільних відносин, що традиційно склалися [4, с. 40].

Існують різні підходи до класифікації муніципально-правових інститутів. Дослідник О.М. Костюков ділить їх на головні, що регулюють широке коло муніципально-правових відносин, і підлеглі з більш вузькою сферою регулювання (рис. 1) [3, с. 50]. З точки зору системного підходу

В.В. Кравченко та М.В. Піцик виділили три види: загальні (генеральні), основні та початкові [3, с. 20].

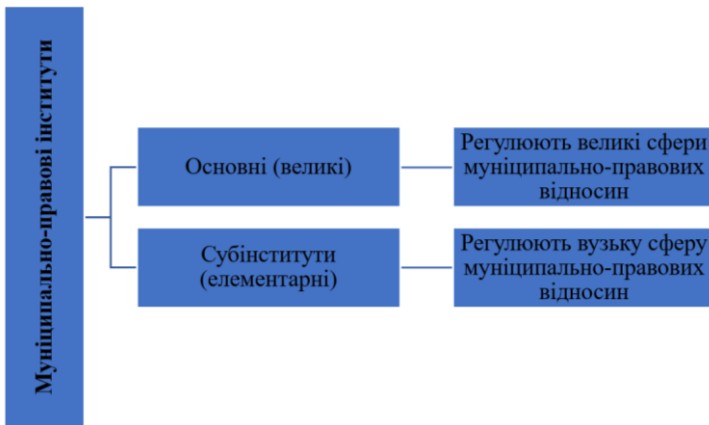

Рис. 1. Класифікація муніципально-правових інститутів

Первісним, базовим елементом муніципального права є муніципально-правові норми. У доктринальних джерелах містяться різні їх дефініції. Наводимо найбільш поширене тлумачення – це встановлені державою, територіальними громадами або органами місцевого самоврядування правила поведінки, що регулюють суспільні відносини у сфері організації та здійснення місцевого самоврядування та виконання яких забезпечують примусовою силою держави [3, с. 17-19].

Важливим є питання системи джерел муніципального права, що є досить розгалуженою. Основними видами джерел є: Конституція України, міжнародно-правові акти, ратифіковані парламентом (Європейська хартія місцевого самоврядування), Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», Про статус депутатів місцевих рад», Виборчий кодекс, «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про асоціації органів місцевого самоврядування», «Про органи самоорганізації населення», Про столицю України – місто-герой Київ», «Про транскордонне співробітництво» тощо, підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, нормативно-правові акти суб'єктів місцевого самоврядування, нормативно-правові акти органів влади Автономної Республіки Крим, нормативний договір, рішення виборчих комісій [4, с. 11].

Наукові ідеї, теорії, концепції науковців, громадських і державних діячів, що досліджують муніципально-правові відносини, розкривають закономірності визнання, становлення та розвитку органів місцевого

самоврядування, формують науку муніципального права. Її значення особливо зростає на етапі проведення децентралізації, об'єднання територіальних громад. Безперечно, особливу увагу слід також приділяти визначенню предмета, системи, джерел, функцій та методології й іншим теоретичних питань місцевої юриспруденції [5, с. 40].

Намагаючись спрогнозувати розвиток місцевої правової системи в Україні, можна дійти висновку, що в майбутньому місцева правова система буде доповнюватися новими підгалузями. Зокрема, високий потенціал прогресивного розвитку мають діючі муніципально-правові інститути муніципальних послуг, які можуть бути модернізовані у відповідні підгалузі муніципального законодавства, а потім у відповідні підгалузі Закону про муніципальні послуги.

Отже, система муніципального права України – це цілісна, логічно вибудована і структурно організована сукупність норм, які динамічно розвиваються відповідно до темпів прогресу соціально-економічних і політичних умов територіального життя й регулюють здійснення локального народовладдя. Норми, об'єднані в галузь, підгалузі, інститути, деталізують реалізацію волі громади нею безпосередньо або через представників.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кравченко В.В., Пітцик М.В. Муніципальне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2003. 672 с.
4. Кравчук О. Визначення правової природи повноважень органів місцевого самоврядування. *Юридична Україна*. 2006. № 1. С. 23–28.
5. Муніципальне право / П.М. Любченко: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.